

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Казарян Олександри Генріхівни
на тему «Фінансове регулювання банківського сектору України», подану
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність теми дисертації

Банківський сектор є важливим елементом економічної сфери суспільного життя, який максимально сприяє формуванню соціально-політичної стабільності та економічному зростанню в країні, однак, з іншого боку, здатен спровокувати кризові явища, які негативно впливають на економіку та соціум. Тому, зрозуміло, що цей сектор відіграє системоутворювальну роль не тільки в національному фінансовому секторі економіки, але і загалом у національній соціально-економічній системі. За таких обставин важливість ефективного регулювання банківської діяльності насамперед зумовлюється необхідністю забезпечення стабільності банківського сектору, нагляду за функціонуванням фінансових установ і захисту прав споживачів банківських послуг.

Важливо відмітити, що глобальна фінансова криза 2008 року, а в Україні ще й економіко-політична криза 2014 року зумовили глибинні концептуальні зміни фінансового регулювання банківського сектору. В аспекту наднаціонального рівня маємо на увазі напрацювання Базельського комітету, який суттєво удосконалив методологію регулювання банківського сектору. Зокрема, маємо на увазі таке: розширення інструментів індикативного регулювання; розробку методології макропруденційного регулювання банківського сектору з метою забезпечення превентивного попередження надмірного масштабування його фінансових параметрів розвитку (насамперед, говоримо про необґрунтоване нарощування активів під кредитним ризиком), а також методологію формування на рівні банків внутрішньої процедури оцінки достатності капіталу (відома як ІСААР). Поряд з цим, існуючі розробки переважно мають концептуальний характер, а їх імплементація на рівні окремих національних банківських секторів потребує попереднього опрацювання та урахування економічних, інституційних та соціальних особливостей. Особливо це важливо для вітчизняного банківського сектору, який, починаючи з 2014 року зазнав кардинальних змін та трансформацій.

Все вищезазначене й обґрунтовує теоретичну, методичну та практичну актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Дисертацію вигідно відрізняє те, що автор ставить за мету обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій з удосконалення механізму фінансового регулювання банківського сектору України для забезпечення стійкості її функціонування.

Поставлена мета відповідає темі дисертаційного дослідження. Досягнення окресленої мети розкривається у комплексі завдань, причому головна увага дисертантом зосереджується на дослідженні питань, пов'язаних із теоретичними і організаційно-правовими засадами регулювання банківського сектору, аналізі тенденцій розвитку вітчизняного банківництва та поглибленні методичних засад оцінювання результативності фінансового регулювання банківського сектору та формулюванні концептуальних напрямів удосконалення фінансового регулювання у вітчизняній практиці. Висновки є узагальненням досліджень та основою формулювання практичних рекомендацій. Пропоновані методичні підходи є коректними та такими, що дозволяють проводити конкретні розрахунки.

Додатковим підтвердженням актуальності обраної теми дисертаційного дослідження є її відповідність науково-дослідним роботам науково-дослідним роботам Чернігівського національного технологічного університету МОН України за темами: «Стратегічні пріоритети та механізми фінансового забезпечення інноваційного розвитку базових галузей національного господарства» (№ державної реєстрації 0118U004407), де автором сформовано контури механізму регулювання банківського сектору України; «Теоретико-прикладні аспекти фінансових стимулів розвитку суб'єктів господарювання в умовах нестационарної економіки» (№ державної реєстрації 0118U004408), в рамках якої досліджено вітчизняну практику регулювання банківського сектору; «Науково-прикладні засади управління фінансово-економічною безпекою на макро-, мезо- та мікрорівні» (№ державної реєстрації 0118U004409), де подано оцінку ключових параметрів розвитку банківського сектору в Україні.

Із вищезазначеного зрозуміло, що дисертаційна робота Казарян Олександри Генріхівни виконана на актуальну тему, висвітлення якої є своєчасним та обґрунтовує авторський підхід до вирішення наукової задачі, що виявляється у поглибленні теоретико-методичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо подальшого розвитку банківського сектору України з урахуванням особливостей його фінансового регулювання.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Отримані здобувачем результати дисертаційного дослідження, сформульовані висновки і рекомендації є науково обґрунтованими, базуються на використанні класичних та новітніх поглядів на теоретичну значущість і практичну цінність функціонування банківського сектору України. Автор в процесі дослідження орієнтувався на технологію наукових досліджень, фундаментальні положення теорії банківництва. Дисертантом використовувались такі методи дослідження: діалектичний метод (з'ясування

сутності поняття «фінансове регулювання банківського сектору»); метод логічного узагальнення (для забезпечення послідовності проведення наукового дослідження); метод системного аналізу (для виявлення закономірностей та особливостей фінансового регулювання банківського сектору на макро- та мікроекономічному рівнях); графоаналітичний метод (для модельного та ескізного подання теоретичних і практичних результатів наукового пошуку та наочності відображення статистичних даних); алгоритмічний метод (при розробці інституційної платформи механізму фінансового регулювання банківського сектору в Україні); методи аналізу й синтезу, економіко-математичний та нечіткої логіки (для оцінки сучасного стану банківського сектору України); факторного і ретроспективного аналізу, статистичних та експертних оцінок (для дослідження ключових проблем фінансового регулювання банківського сектору).

Інформаційну та фактологічну базу наукового дослідження склали законодавчі та нормативно-правові документи з питань регулювання банківських установ, офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Національного банку України, річні звіти Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, матеріали інформаційно-аналітичних видань, наукові праці вітчизняних і закордонних учених-економістів, ресурси мережі Internet, аналітичні напрацювання автора.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження забезпечується вагомою джерельною базою, достатньо широким спектром використаних наукових методів, здатністю дисертанта до критичного аналізу та узагальнень.

Матеріали дисертації були оприлюднені на науково-практичних конференціях в містах Одеса, Полтава, Київ, Чернігів, Тернопіль.

Вищевикладене свідчить про достатню обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації Казарян О.Г.

Новизна наукових положень і отриманих результатів

У дисертаційній роботі Казарян О.Г. представлені результати вирішення важливого науково-прикладного завдання, пов'язаного з поглибленням теоретико-методичних засад, формуванням науково-методичного забезпечення та розробленням практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму фінансового регулювання банківського сектору України.

Основні положення дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну, полягають у наступному:

- подано авторську інтерпретацію сутності поняття «фінансове регулювання банківського сектору» як інституціонально обумовленого, комплексного, динамічного процесу орієнтованого на нейтралізацію дій дестабілізуючих чинників у банківській системі країни (С. 25-51);
- удосконалено механізм фінансового регулювання банківського

сектору, який передбачає комплексний інструментарій забезпечення фінансової стабільності банківського сектору за постійних внутрішніх та зовнішніх соціально-економічних трансформацій на основі поєднання інструментів монетарної політики НБУ та макро- і мікропруденційного регулювання із дотриманням сукупності загальних й специфічних принципів (С. 52-70);

- удосконалено інструментарій оцінки результативності фінансового регулювання банківського сектору, який на відміну від існуючих, передбачає використання методу ентропії, реалізується у три етапи (вибір показників, інтегральне оцінювання та формування шкали інтегральних показників) та передбачає розрахунок чотирьох груп індикаторів (С.134-142);

- поглиблено наукові підходи до визначення стратегічних напрямів удосконалення фінансового регулювання банківського сектору України, які передбачають: збільшення державних гарантій на повернення депозитів клієнтів банків; стабілізація обмінного курсу, відмова від вільного курсоутворення; зниження ставки за державними цінними паперами; зниження ставки за мобілізаційними операціями НБУ; зниження довгострокової надлишкової ліквідності банківського сектору та інші (С.152-170);

- удосконалено наукові положення щодо складових інституційної платформи фінансового регулювання банківського сектору в Україні в частині визначення сфер реалізації й умов її функціонування, яка, на відміну від усталених, репрезентована логічною послідовністю розробки концепції та стратегії фінансового регулювання банківського сектору (С.171-187);

- набули подальшого розвитку рекомендації щодо проведення комплексного моніторингу результативності фінансового регулювання банківського сектору в частині виокремлення й характеристики його основних етапів (визначення мети дослідження; формування переліку індикативних показників за обраними групами; вибір аналітичної форми ідентифікації настання фінансової кризи у банківській системі на основі системи бінарних сигналів; збір статистичних даних за обраними показниками; розрахунок нормативних значень для кожного з показників; визначення значень індикаторів настання фінансової кризи у банківській системі за часовими інтервалами; інтерпретація отриманих результатів) (С.188-204).

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці науково-методичних та практичних рекомендацій, які можуть бути для вдосконалення фінансового регулювання банківського сектору України.

Достовірність отриманих результатів засвідчують відповідні розробки Казарян Олександри Генріхівни, які мають практичне значення і знайшли своє застосування в діяльності окремих установ, що підтверджується відповідними довідками про впровадження, зокрема: довідка від 12.12.2019 р. №320, надана Управлінням агропромислового та економічного розвитку

Саратської районної державної адміністрації Одеської області при обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо формування інституційної платформи механізму фінансового регулювання банківського сектору в Україні в частині визначення сфер реалізації й умов його функціонування; довідка від 11.12.2019 р. №215, надана Агенцією регіонального розвитку Чернігівської області при проведенні комплексного моніторингу результативності фінансового регулювання банківського сектору; довідка від 18.09.2019 р. № 1/09-26, надана Кредитною спілкою «Освіта» Київського національного університету імені Тараса Шевченка щодо визначення зв'язку регулювання банківського сектору та соціально-економічного становища країни з використанням відповідного математично-статистичного інструментарію; довідка від 08.02.2019 р. №802, надана АТ Райффайзен Банк «Аваль» при обґрунтуванні напрямів протидії кризовим явищам в банківському секторі та їх впливу на конкурентоздатність економіки.

Окремі положення дисертаційного дослідження впроваджені в освітній процес Чернігівського національного технологічного університету при викладанні навчальних дисциплін «Управління фінансовою безпекою», «Національна економіка» та «Банківський сектор» (довідка №305-08/761 від 25.09.2019 р.).

Повнота викладу основних результатів дисертації, висновків і пропозицій в опублікованих працях здобувача

Основні наукові положення, висновки та результати досліджень опубліковано у 12 наукових працях загальним обсягом 5,2 друк. арк., у тому числі: 6 статтях у наукових фахових виданнях України; 1 стаття у зарубіжному науковому виданні; 5 публікаціях в інших виданнях. В публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок здобувача відображений повною мірою. В дисертації Казарян О.Г. використані лише ті результати досліджень, які були отримані ним особисто.

Зауваження та дискусійні положення

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Казарян О.Г., слід зазначити, що мають місце деякі зауваження і побажання, а окремі висновки автора є дискусійними і потребують подальшого обґрунтування.

1. Автором в рубриці удосконалено подано «механізм фінансового регулювання банківського сектору». Запропоноване визначення є дискусійним та потребує додаткових коментарів. По перше, за автором механізм «передбачає комплексний інструментарій ... поєднання інструментів монетарної політики НБУ та макро- і мікропруденційного регулювання». Все ж таки, якщо мова йде про банківський сектор, то вести мову про інструменти монетарної політики є не зовсім логічним. Якщо ж автор вважає таке поєднання за необхідне, то в такому разі його позиція повинна бути ґрунтовніше аргументованою. По-друге, варто було подати авторське розуміння поняття «банківський сектор» та «банківська система», оскільки по тексту роботи зустрічається підміна цих понять та поданий рис. 1.5. «Концептуальний підхід до функціонування механізму фінансового

регулювання банківського сектору» (с. 70) дещо синонімізує дані поняття, а це є неприпустимим. Якщо така позиція є авторською, то варто було показати взаємозв'язок та взаємовплив між наведеними поняттями.

2. В п.п. 1.3 автор розглядає світовий досвід фінансового регулювання банківського сектору, але поданий матеріал більшою мірою має описовий характер і не дозволяє чітко зрозуміти, які саме елементи зарубіжного досвіду можливі до імплементації в українську практику, зважаючи в тому числі й на особливості провадження банківництва в Україні, і на соціально-економічний стан розвитку країни, і на сформовані традиції та культуру. Також, автор особливий акцент робить на спекулятивних операціях банку та висловлює пропозиції щодо необхідності їх обмеження та посиленого контролю. Але при цьому не зрозуміло є позиція автора, які саме операції банку О. Г. Казарян відносить до спекулятивних.

3. Не применшуючи значущості запропонованого підходу до оцінки результативності фінансового регулювання банківського сектору (С. 139-142), не зрозумілим залишається перевага авторського підходу від існуючих, його відмінність від них, рівень його суб'єктивності (зважаючи на коефіцієнт важливості кожного показника) та можливість практичного застосування. До того ж в переліку показників, прийнятих до оцінювання результативності фінансового регулювання, приймаються і показники оцінки діяльності системних банків, але виникає питання: з якою метою і як це впливатиме на кінцевий результат. За автором, в запропонованій методиці, третім етапом виступає шкалування інтегральних показників, але, на жаль, представлення результатів дослідження в контексті розбивки на три визначені автором рівні не наведено (низький, середній, високий).

4. В рубриці наукової новизни «набули подальшого розвитку» здобувач обґрунтовує рекомендації щодо удосконалення фінансового регулювання банківського сектору України, які передбачають: збільшення державних гарантій на повернення депозитів клієнтів банків; стабілізація обмінного курсу, відмова від вільного курсоутворення; зниження ставки за державними цінними паперами; зниження ставки за мобілізаційними операціями НБУ; зниження довгострокової надлишкової ліквідності банківського сектору та інші. Однак по тексту роботи не приділено належної уваги методам та інструментам реалізації запропонованих напрямів. Тому можна зробити висновок, що автор доволіно, без належного теоретичного обґрунтування подає їх у роботі. Очевидно, що такі пропозиції повинні мати більш серйозне наукове обґрунтування та доведення, особливо урахувавши те, що автор більшою мірою пропонує ті заходи, від яких Національний банк України відмовився у 2014 році.

5. У третьому розділі (п.п. 3.2) запропоновано складові інституційної платформи для реалізації механізму фінансового регулювання банківського сектору України. Основним недоліком даної частини роботи є недостатнє обґрунтування сутності та взаємозв'язків складових даної платформи. Не зрозумілим залишається, по-перше, що автор розуміє під управлінськими впливами для досягнення цільового стану об'єктів фінансового регулювання

банківського сектору; по-друге, яким чином на практиці пропонується використання такої платформи; по-третє, яким чином автор пропонує активізувати механізм оцінки стану об'єктів фінансового регулювання банківського сектору тощо.

5. Необхідно підтвердити, що розроблена автором конструкція механізму фінансового регулювання банківського сектору України є нагальною та необхідною науково-прикладною розробкою у контексті розв'язання проблем щодо забезпечення фінансової стійкості банківського сектору України. Однак, на наш погляд, потребує додаткової конкретизації вагомість впливу інкорпорованого до вказаного механізму авторського інструментарію задля забезпечення результативності використання технології фінансового регулювання розвитку банківського сектору у напрямі забезпечення стабільності її функціонування.

6. У третьому розділі (п.п. 3.3) автором розроблено методичний підхід до збалансовано-диференційованого фінансового регулювання банківського сектору України. Повністю погоджуючись з позицією автора в аспекті необхідності застосування диференційованого підходу до фінансового регулювання банківського сектору України, утім, незрозумілою залишилася позиція авторки, на які саме групи / кластери пропонується розподіляти банки України. Також, на нашу думку, посилення у цьому пункті потребує питання нагляду за ризиками банківської діяльності, у тому числі, як на це впливе пропонований автором збалансовано-диференційований підхід.

В цілому, зазначені зауваження не знижують високий рівень дисертаційної роботи та не впливають на її загальну позитивну оцінку.

Загальний висновок

Дисертація О.Г. Казарян за темою «Фінансове регулювання банківського сектору України» є самостійно виконаним завершеним науковим дослідженням актуальної проблеми, містить оригінальні підходи до розв'язання теоретичних і практичних питань та рекомендації щодо удосконалення механізму фінансового регулювання банківського сектору в Україні.

Представлені в дисертації наукові положення, висновки, рекомендації і пропозиції в комплексі поглиблюють теоретичні засади та практичні аспекти вдосконалення функціонування банківського сектору України та підвищення ефективності його регулювання. У дисертації отримано нові науково обґрунтовані теоретичні й практичні результати, що в сукупності сприяють поглибленню теоретичних засад та удосконаленню науково-методичних підходів щодо забезпечення результативного фінансового регулювання банківського сектору України.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені здобувачем наукові завдання вирішені повною мірою. Основні положення дисертації та всі положення, що задекларовані здобувачем містять елементи наукової новизни. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам. Автореферат є ідентичним за змістом з основними положеннями дисертації.

Тема та зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит та профілю спеціалізованої вченої ради Д 79.051.04 Чернігівського національного технологічного університету.

За формальними та якісними параметрами дисертаційна робота «Фінансове регулювання банківського сектору України» відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами і доповненнями), що висуваються до кандидатської дисертації, а її автор – Казарян Олександра Генріхівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

**Доктор економічних наук, професор,
директор Інституту післядипломної освіти
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка**

Н.В. Ткаченко

ПІДПИС ЗАСІДНИЦІ
ВЧЕНОЇ РАДИ
КАРАУЛЬНА Н.В.
2020

